

SLOVENČINA V MENŠINOVOM PROSTREDÍ

Materiály z medzinárodnej
vedeckej konferencie
Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku

Békešká Čaba, 16.–17. októbra 2003

Editorky:
Alžbeta Uhrinová
Mária Žiláková

Recenzenti:
Anna Divičanová
Miroslav Dudok

Jazykové lektorky:
Pappné Prinzing Valéria (nemecký text)
Libuše Peštiová (český text)
Mária Žiláková (slovenský text)

Technický redaktor:
Alexander Ján Tóth

Návrh obálky:
László Lonovics

Vydanie publikácie podporili:
Generálny sekretariát pre zahraničných Slovákov
Ministerstvo kultúry SR
Národný kultúrny program MR

nka
Nemzeti Kulturális Alapprogram

Vydavateľ:
Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku

ISBN: 963 86573 2 4

Za vydanie zodpovedá:
Alžbeta Uhrinová–Hornoková

153

20.8

Typografia: Ancsin Pálné, Szabadkígyós
Tlačiareň: Mozi Nyomda Bt., Békéscsaba

Obsah – Tartalom – Inhalt

Predslov

- Alžbeta Uhrinová, riaditeľka VÚSM* 15
- A kutatóintézet igazgatójának előszava
 - Vorwort der Leiterin des Vorschungsinstituts

Pozdravný list

- Claudea Baláža, splnomocnenca Vlády Slovenskej republiky pre zahraničných Slovákov* 17
- A Szlovák Köztársaság Határontúli Szlovákok Kormánybiztosának köszöntő levele
 - Begrüßungsbrief des Komissars für Ausländischen Slowaken bei der Verwaltung der Republik Slowakei

PLENÁRNE PREDNÁŠKY – PLENÁRIS ELŐADÁSOK – PLENARE VORLESUNGEN

Anna Divičanová:

- Ambivalentné hodnoty slovenského jazyka v Maďarsku v stredoeurópskom kontexte* 21
- A szlovák nyelv ambivalens értékei Magyarországon közép-európai kontextusban
 - Ambivalente Werte der slowakischen Sprache im mitteleuropäischen Kontext

Miroslav Dudok:

- Pulzačné vektory enklávnej slovenčiny* 32
- A szlovák nyelvszigetek pulzáló vektorai
 - Pulsative Vectors of Enclaves of the Slovak Language

Slavomír Ondrejovič:

- Jazyk v menšinovom prostredí* 43
- A nyelv kisebbségi környezetben
 - Sprache in Minderheitsumständen

JAZYK A SPOLOČNOSŤ – NYELV ÉS TÁRSADALOM – SPRACHE UND GESELLSCHAFT

Katarína Balleková:

- Z nárečových výskumov Slovákov v Maďarsku* 53
- Kutatási eredmények a magyarországi szlovákok nyelvjárásairól
 - Dialectal Research in the Slovak Enclaves in Hungary

Mária Homišinová:

- Znalosť slovenského jazyka vo vzťahu k etnickej identifikácii slovenskej inteligencie v Maďarsku* 63
- A magyarországi szlovák értelmiség anyanyelvhasználatá és identitása empirikus adatok tükrében
 - Die Benutzung der Muttersprache bei der slowakischen Intelligenz in Ungarn und die Identität im Spiegel einer empirischen Forschung

Kornélia Resutíková:

- Fungovanie spisovnej slovenčiny v národnostnom prostredí* 73
- A szlovák irodalmi nyelv működése kisebbségi környezetben
 - Wirkung der slowakischen Standardsprache in Minderheitsumständen

Tünde Tušková:

- Čabiansky kalendár v 21. storočí* 78
- Csabai Kalendárium a 21. században
 - Kalender Čabän im 21. Jahrhundert

Alžbeta Uhrinová:

- Slovenský jazyk v Telekgerendáši* 84
- A szlovák nyelv Telekgerendáson
 - Die slowakische Sprache in Telekgerendás

Janina Urban:

- Využívání dvojjazyčnosti a ztotožnění s většinovým národem – na příkladu mládeže polské národnostní menšiny na Zaozří* 94
- A kétnyelvűség kihasználása és azonosulás a többségi nemzettel – a csehországi lengyel kisebbségi fiatalok példáján
 - Bilingualism and acquisition in majority – on the example of the Polish youth in the Czech Republic

Alexander Ján Tóth:

- Pitvaroš, Albert, Ambróz: používanie slovenčiny v škole a v kostole* 107
- Pitvaros, Csanádalberty, Ambrózfalva – szlovák nyelvhasználat az iskolában és az egyházban
 - Pitvaros, Csanádalberty, Ambrózfalva – Benutzung der slowakischen Sprache in der Schule und in der Kirche

Anita Holá:

- Komplexná charakteristika funkčných členov živých osobných mien v slovenčine obciach pod Pilišom* 114
- A Pilis környéki szlovák községek személyneveinek komplex jellemzése
 - Eine komplexe Charakteristik der Merkmalen der lebendigen Personalnamen in slowakischen Gemeinden im Piliš-Gebiet

Marián Sloboda:

- Slovenčina u Slovákov v Česku: mikro- a makroaspekty vnútrokupinovej interakcie a výmena jazyka* 131
- A csehországi szlovákok nyelve – a csoporton belüli nyelvváltás mikro- és makroszemponjtjai
 - The Slovak language among Slovaks in Czechia: micro- and macro-aspects of intragroup interaction, and language shift

Dagmar Mária Anoca:

- Slovenčina v Rumunsku* 14
- A szlovák nyelv Romániában
 - Slowakische Sprache in Rumänien

JAZYK A KULTÚRA – NYELV ÉS KULTÚRA – SPRACHE UND KULTUR**Eva Balážová:**

- Hlavné smery poskytovania pomoci a starostlivosti Slovenskej republiky príbuzenskej menšine pre zachovanie materinského jazyka* 157
- A Szlovák Köztársaság segítsége a szlovák kisebbségek nyelvmegtartásában
 - Hilfe der Republik Slowakei in der Spracherhaltung der slowakischen Minderheiten

Pavol Beňo:

- V akom smere by sa malo vykročiť v záujme lepšieho uplatnenia sa pomocou materinského jazyka* 163
- Milyen irányban kellene lépni az anyanyelvi érvényesülés javítása érdekében
 - Zum besseren Durchsetzen in Muttersprache

Helena Kožuchová–Albertiová:

- Jazyk, kultúra, inteligencia* 168
- Nyelv, kultúra, értelmiség
 - Sprache, Kultur, Intelligenz

Elena Darina Kmetová:

- Publicistická činnosť Slovákov v Rumunsku* 177
- A romániai szlovákok publicisztikai tevékenysége
 - Publizistische Tätigkeit der Slowaken in Rumänien

JAZYK A VZDELÁVANIE – NYELV ÉS KÉPZÉS
– SPRACHE UND BILDUNG

Mária Gorjánová–Mátraiová:

Slovenská národnostná problematika a aplikácia slovenského jazyka v tomto prostredí

- Szlovák nemzetiségi kérdés és a szlovák nyelv alkalmazása
- Slovakian minority and the usage of language

241

Brigita Šimonová:

Metódy rozvoja detského čítateľstva

- A gyermekek olvasásra nevelésének fejlesztési módszerei
- Entwicklungsmethoden bei der Leseerziehung von Kindern

249

Anita Murgašová:

Ciel vstupného a výstupného testu pre účastníkov kurzov

- A tanfolyam bemeneti és kimeneti tesztjének célja
- Ziel des Ausgangs- und Eingangstests des Kurses

265

Anna Lentvorská:

Základy slovenskej identity prostredníctvom hudobnej výchovy

- A szlovák kisebbségi identitás megalapozása zenei neveléssel
- Foundation of the slovakian minority's identity with education of music

276

Katarína Hrklová:

Starostlivosť Domu zahraničných Slovákov o deti a mládež Slovákov vo svete v oblasti kultúry

- A Külföldi Szlovákok Házának gondoskodása a határon túli szlovák ifjúságról
- Kümmern des Hauses der ausländischen Slowaken um die Slowakische Jugend

282

án Chlebnický:

Jazyk slovenskej tlače a jazykové vedomosti čitateľov v Maďarsku

195

- A magyarországi szlovák nyelvű nyomtatott sajtó és olvasóik nyelvi ismeretei
- Die gedruckte slowakische Presse in Ungarn und die Sprachkenntnisse der Leser

Ľarol Wlachovský:

Slovenčina vo väčšinovom maďarskom prostredí

200

- A szlovák nyelv többségi magyar környezetben
- Slowakische Sprache in ungarischen Mehrheitsumgebung

Anna Ištvánová:

Menej je viac... Občianska sféra a samosprávny systém Slovákov v Maďarsku

204

- Kevesebb több... A magyarországi szlovákok civilszférája és önkormányzati rendszere
- Weniger ist mehr... Zivilsphäre und Selbstverwaltungssystem der Slowaken in Ungarn

anna Kováčová:

Umelecké spolky v Budapešti na prelome 19. a 20. storočia. Slovenské spevácke zbory a ochotnícke divadelníctvo v dobe dualizmu

215

- Dualizmus kori művészeti egyletek Budapesten. Szlovák énekkarok és amatőr színhátság a 19–20. század fordulóján
- Artsvereine in Budapest in der Zeit des Dualismus. Slowakische Sängervereine und Theatergruppen um die Jahrhundertwende

Katarína Šebová–Maruzsová:

„Erotika prerušenia jednotnosti” (Roland Barthes) v texte románu Pála Závada Milota

229

- A folytonossághiány erotikája Závada Pál szövegeiben
- Abbruch der Tradition im Text von Pál Závada

- Vzťah nadlackých Slovákov k vzdelanosti v 19. storočí a začiatkom 20. storočia* 297
- A nagylaki szlovákok művelődési viszonyai a 19–20. század fordulóján
 - Verhältnis der Slowaken in Nagylak zur Kultur um die Jahrhundertwende
- Miroslav Kmet:**
- Slovenčina v praxi hostujúceho učiteľa na slovenskej škole v Békešskej Čabe začiatkom 90. rokov* 301
- A szlovák nyelv a vendégtanári gyakorlatban a békéscsabai szlovák iskolában a '90-es évek elején.
 - Slowakische Sprache im Prax eines Gastlehrers in Békéscsaba am Anfang der 90-er Jahren
- Lýdia Janáková:**
- Koncepcie vyučovania materinského jazyka na 1. stupni základnej školy* 308
- A szlovák nyelv oktatásának koncepciói az alap (általános) iskolák alsó tagozatában
 - Conceptions of the slowakian language teaching in primary school classes
- Jozef Štefánik:**
- Činitele určujúce jazykovú úroveň bilingválnych študentov vysokých škôl* 325
- Kétnyelvű egyetemisták és főiskolások nyelvtudását befolyásoló tényezők
 - Factors determining the level of linguistic performance of bilingual university students
- Eva Telekešová–Vámosová:**
- Niektoré sociolingvistické aspekty maďarsko–slovenskej dvojazyčnosti žiakov základných škôl v Maďarsku* 334
- Az általános iskolások magyar–szlovák kétnyelvűségének néhány szociolingvisztikai szempontja
 - Some sociolinguistic aspects of the hungarian-slovakian bilinualism of primary school pupils
- JAZYK A ETNICKÁ KULTÚRA, HISTÓRIA
– NYELV ÉS A NÉPI KULTÚRA, TÖRTÉNELEM
– SPRACHE ETHNISCHE KULTUR, GESCHICHTE**
- Jaroslav Čukan:**
- Materinský jazyk a etnická identifikácia* 347
- Anyanyelv és etnikai identifikáció
 - Mother tongue and ethical identification
- Ivana Šusteková:**
- Remeselníci – medzilokálne kontakty – asimilácia* 356
- Iparosok – interlokális kapcsolatok – asszimiláció
 - Craftsmen – inter-local contacts – assimilation
- Ondrej Krupa:**
- Súvzťažnosti poverového sveta, jazyka a spoločnosti Slovákov juhovýchodného Maďarska* 364
- A délkelet-magyarországi szlovákok hiedelemvilágának, nyelvének és társadalmának összefüggései
 - Zusammenhänge der Sprache, Gesellschaft und Glaubenswelt der Slowaken in Südostungarn
- Viera Sedláková:**
- K etnokultúrnemu vývoju Kestúca* 374
- Kesztlőc etnokulturális fejlődéséről
 - Zur ethnokulturellen Entwicklung von Kesztlőc

- Egy gazdasági feljegyzés, mint 19. századi nyelvemlék
- Ein Wirtschaftsnotizheft als Sprachdenkmal aus dem 19. Jahrhundert

Orsolya Szabóová:

Problém dvojjazyčnosti a dvojitej identity Slovákov v Maďarsku v zrkadle štatistických údajov

392

- A magyarországi szlovákok kétnyelvűsége és kettős identitása a népszámlálási adatok tükrében
- The bilingualism and identity of Slovaks in Hungary in the light of census data

**ZÁVEREČNÉ PLENÁRNE PREDNÁŠKY – ZÁRÓ ELŐADÁSOK
– SCHLUSSVORLESUNGEN**

István Lanstyák:

K niektorým otázkam bilingválnej komunikácie

411

- A kétnyelvű kommunikáció néhány kérdéséhez
- On some questions of bilingual communication

Mária Žiláková:

Slovenčina v Maďarsku na začiatku 21. storočia

433

- A szlovák nyelv Magyarországon a 21. században
- Die slowakische Sprache in Ungarn im 21. Jahrhundert

Zoznam účastníkov konferencie

445

Pitvaroš, Albert, Ambróz: používanie slovenčiny v škole a v kostole

Tematické zameranie, cieľ a metóda výskumu: Výskum sa konal ako súčasť zmapovania používania slovenského jazyka v cirkvi a v školách, snahou získať informácie o synchrónnom stave slovenčiny v skúmaných lokalitách. Pracovalo sa s respondentmi v obciach Pitvaroš, Albert a Ambróz podľa návrhu vedenia národopisného tábora v roku 2003 a čiastočne podľa vlastného výberu. Po obdržaní zoznamu potenciálnych respondentov (s ktorými sa organizátori vopred dohodli) sme sa opýtali členov menšinových samospráv, podľa nich kto by vedel najviac informácií podať o školskej a cirkevnej tematike. Navrhli nám predovšetkým ľudí, ktorí pravidelne chodia do kostola, sú presbytermi, alebo sú to pracujúce a bývalé učiteľky. S nimi sme sa potom dohodli v termíne a urobili sme voľný rozhovor, ktorý bol zameraný na dané tematické okruhy. Pritom sa, samozrejme, hovorilo aj o všeličom inom a odzneli aj cenné informácie iného charakteru. Diktafón som používal len v dvoch prípadoch, keď som chcel zachytiť aj nárečový element, inak som si robil len poznámky. Rozhovory odzneli v slovenčine (ja som hovoril spisovnou slovenčinou a respondenti nárečím), v dvoch prípadoch si prosili, aby sme mohli radšej po maďarsky hovoriť. Popri respondentoch, ktorých sa dané témy špecificky týkali, som sa opytoval aj respondentov pre kontrolné účely aj náhodne vybraných zo zoznamu. Aj ich som sa snažil usmerňovať na témy škola a cirkev, ale sme si dovolili hovoriť aj o celkom iných témach, podľa danej situácie. Z výpovedí som mal možnosť konfrontovať hodnotenie používania slovenčiny z viacerých hľadísk.

ložnej práce, nechcelo byť samé. Keď má žiak zážitok úspechu, tomu sa aj rodičia tešia – a učiteľku slovenčiny majú radi. Týždenne majú štyri hodiny, podľa predpisov, hodiny slovenčiny sú zaradené do rozvrhu. Slovenčinu používajú len na hodinách slovenského jazyka. Predmet sa skladá z výučby slovenčiny metódou cudzieho jazyka a zo slovenskej vzdelanosti, ktorá sa vyučuje integrované – týmto sa líši od hodiny angličtiny. Iné predmety sa nevyučujú v slovenčine. Naučené ľudové piesne, básne atď. predstavujú na rôznych slávnostných podujatiach (otvorenie školského roka, dedinských slávnostiach, Deň matiek).

Bohužiaľ, okrem školy deti inde nepočujú slovenské slovo. Vysoké nároky stanovené učebným plánom nevedia splniť – to sebakriticky píše do každej správy. Podľa učiteľov učebné plány predpokladajú, že žiaci už disponujú základnými jazykovými vedomosťami zo slovenčiny z domu a jazyk je potrebné len precvičovať. V skutočnosti škola preberá aj túto úlohu rodiny. Majú veľké obavy, že nebudú mať učiteľa: hodín je iba toľko, že slovenčinára nevedia zamestnať na plný úväzok. Logická by bola spolupráca s Pitvarošom, ale majú s tým ťažkosti – nehody z rozdelenia majetku spoločnej rady po 1990. roku poškodili vzťahy s bývalým centrom, Pitvarošom. Netýka sa to kolegiálnych vzťahov, len úradných.

Všeobecne sa dá povedať, že používanie slovenčiny je v skúmaných lokalitách veľmi oslabené. Tendencie smerujú k zániku slovenčiny ako prirodzeného komunikačného prostriedku, ak ani mladšia generácia, ktorá chodí na hodiny slovenčiny, nebude hovoriť po slovensky.

Okrem detí, ktoré sa učia v škole slovenčinu, a ich učiteľiek, slovenčinu používa najmä staršia generácia. Teda používanie slovenského jazyka nepresahuje steny škôl.

Na cirkevnom živote sa zúčastňuje málo mladých, slovenské bohoslužby navštevujú veriaci nad 60 rokov.

V rozhovoroch s pedagógmi som cítil nadšenie z povolania, naučiť deti po slovensky, ale aj obavy, že po skončení škôl už nebudú motivovaní používať tento jazyk. Nevytipovaní, t. j. tzv. kontrolní respondenti mali ešte pesimistickejšie mienky. Na otázku, ako vidia budúcnosť slovenčiny vo svojej dedine, odpovedali, že jej je už koniec. S týmto bola vo väčšine prípadov téma skončená: obyčajne ich viac zaujímal budúcnosť v inom zmysle, rodinné šťastie a existencia potomkov, ako slovenská identita. Treba brať do ohľadu, že v skúmaných obciach je veľká nezamestnanosť, ekonomická situácia je napriek úsiliam samospáv ťažká. Všeobecný je jav, že mladí sa stahujú, kde sú lepšie pracovné mož-

nosti (do miest, na Zadunajsko), čo v prípade používania slovenčiny ďalej komplikuje situáciu. História Slovákov aj v tomto regióne bola plná momentmi odtrhnutia sa od koreňov.

1. Stahovanie sa na Dolnú zem zo slovenského etnického regiónu Uhorska.
2. Po prvej svetovej vojne zánikom Uhorska prerušenie kontaktov s územiami kompaktného slovenského obyvateľstva (Slovenskom), rozdelením pôvodnej dolnozemskej slovenskej enklávy, ktorá presahuje dnes do Rumunska a Juhoslávie. (Viacero respondentov pripomenulo, že predtým mali kontakty napr. s Nadlačanmi)
3. Výmena obyvateľstva. Tento zásah síce smeroval k tomu, aby bolo čím menej Maďarov na Slovensku, ale výsledkom je, že maďarská komunita na Slovensku nebola natoľko porušená ako slovenské komunity v Maďarsku. Najviac respondentov vypovedalo o tomto procese ako hlavnej príčine úpadku Slovákov v Maďarsku.
4. Zánik tradičného spôsobu života v povojnovom období a hlavne v časoch kolektivizácie. Tento proces prebiehal vo všetkých spoločnostiach v Európe, ale v prípade dolnozemskej Slovákov znamenal aj závažné etnokultúrne zmeny.
5. Úpadok vidieku a poľnohospodárstva od 80. rokov 20. storočia a ekonomické zmeny po r. 1990, až dodnes, vyvolali situáciu, ktorá nastolila existenčné problémy. Otázka, či hovoriť po slovensky alebo po maďarsky, sa dostáva do pozadia.

Zložitá problematika Slovákov v tejto oblasti má dvojaké tendencie.

Ohrozený je stav používania slovenčiny, tento proces i napriek úsiliam v posledných rokoch smeruje k zániku. Slovenské samosprávy, nadšení pedagógovia a aktívna civilná sféra môže revitalizovať Slovač, aj keď nie v pôvodnej (predošlej) forme.

Positívne tendencie novších čias stelesňujú menšinové samosprávy, rozvoj menšinového školstva a už samotný fakt, že hístku Slovákov v tomto regióne neohrozujú zásahy zhora, ani tzv. maďarizácia. Teraz sú Slováci odkázaní pozbierať sily a kompenzovať negatívne účinky horeuvedených historických faktov.

V *Pitvaroši* slúži putujúca farárka Alžbeta Nobiková raz alebo dvakrát do mesiaca, termín sa určuje podľa dohody. Veriaci aj inokedy spievajú z *Tranoscia*, aj keď nie je prítomný slovenský farár. Spevníky majú v rôznych vydaniach.

We jménu Pána Ježiše! / Toho ukřižovaného / Pořádek / Swaté pašie / jako / W neděli Kwětnau / We Weliký Pátek / W Cirkwi Ewanjelické Slowenské / W Prešporku / Každoročne před oltářem čtění bývá / W Budapešti 1890 / Kníchtlačiarců Kolomana Móža a jeho Manželky.

Je to titulná strana jednej z najstarších pašiových spevníkov. Veriaci, najmä starší, spievajú z tohto, ich výslovnosť ovplyvňuje miestne nárečie. K tomu sa ešte pridáva sarvašské nárečie pani farárky a prevažne maďarský, ale slovenskými elementmi prepletený rozhovor ľudí pred bohoslužbou a po nej. Z cirkevného hľadiska je zaujímavá zbierka pani Alžbety Tószegiovej, ktorá obsahuje niekoľko cenných exemplárov *Tranoscia*.

V *Ambróze* je kňaz Maďar zo Sedmohradska, nevie po slovensky. Slovenská bohoslužba už veľmi dávno nebola.

V *Alberte* som sa stretol s najsmutnejšou situáciou, čo sa týka používania slovenčiny v cirkvi. Bolo očividné, aké škody môže spôsobiť ľahostajnosť jednej osoby v priebehu niekoľkých rokov. Po výmene obyvateľstva zostalo tu málo Slovákov, už nemali stáleho kňaza ako predtým. Istý čas sem chodil farár zo Slovenského Komlóša. Neveľmi sa staral o obec, tak ľudia začali strácať záujem o náboženský život. K tomu došlo v 70. rokoch 20. storočia. Povedané potvrdzujú aj matriky. Matriky su vyložené v kostole, každý sa môže presvedčiť o tom, aký bol osud tamojších Slovákov. Do rokov 1942–43 sú pravidelne vedené a písané krasopisom. Všetko je registrované v maďarčine, čo nie je inak ani inde, ale z mien vysvitá, že ide skoro výlučne o slovenské obyvateľstvo. V rokoch 1944–46 už nepíšu krasopisom, len obyčajným písmom, ale záznamov je ešte dosť, asi 2-3 strany ročne. Obrat nastáva r.1947. Odvtedy je uvedených razantne menej sobášov a krstov. Účinkovanie dotyčného farára za komunistického režimu poznačilo krásnu starú matriku škaredým písmom, celé roky, ba 3-5 rokov je vynechaných, alebo ani nebolo krstov, alebo ich nezapísali. Je to znak úplného rozpadu. Po r. 1990 vidno, že niekto sa snažil uviesť chýbajúce údaje a je aj niekoľko nových záznamov. Nedaleko od starého evanjelického kostola stojí pekná nová modlitebňa „reformátušov“ – ako sa tu povie.

Z *Pitvarošskej* školy pred niekoľkými rokmi odišla slovenčinárka, preto raz je len krúžok slovenčiny, ktorý vedie učiteľka zo škôlky. V dedine je málo detí, ktoré rozumejú po slovensky, lebo miešané manželstvá sa týkajú už aj generácie starých rodičov. Zo 120 detí sa učí slovenčinu 22. Deti zapisujú slovenčinu aj rodičia, ktorí sa nepokladajú za Slováka: škola dostáva finančnú podporu za fungovanie menšinového krúžku, dôležitosť tohto faktu pochopia rodičia. Cieľom je oboznámiť deti so slovenským jazykom od predškolskej výchovy od základov, a to hravým spôsobom. Majú málo kníh, okrem učebnice Pirošky Majernikovej a Kataríny Sásovej–Szabóovej (Idem, idem do škôlky) majú len málo pomocného materiálu. Týždenne majú len jednu hodinu, učenicu pre prvú triedu prvého stupňa základnej školy preberaj cez štyri roky. Cieľom je zároveň uchovávať tradície a naučiť jazyk. Po skončení štúdia na tom „kurze“ len málokto ide do slovenského gymnázia, väčšina sa so slovenčinou ďalej nezaobera. Dávnejšie mali učitelia aj doučovanie na župnej úrovni, maďarské odborné kontakty napríklad so srbskou materskou školou v Deszku. Dnes také vzťahy a podujatia nemajú, zo Slovenska prichádza pomoc len občas. Ani so sedným Albertom a Ambrózom nemajú vzťahy alebo spoločné podujatia. Deti majú vystupenia a rôzne aktivity (napr. páranie peria) v miestnom klube dospelých, u starých je slovenskosť lepšie spojená s miestnou tradičnou kultúrou.

Školy v *Alberte* a *Ambróze* sú integrované od roku 1994, majú spoločné vedenie, jeden pedagogický program. Po druhej svetovej vojne tu mali v nejakých formách vždy výučbu slovenčiny. Dnes dostanú zvlášť normatívu za to, že sa tu vyučuje slovenčina. Deti sa učia v prvých štyroch rokoch, potom chodia na druhý stupeň základnej školy do *Pitvaroša* alebo do Slovenského Komlóša (nie však do *Ambróze*, slovenskej školy). Na *Alberte* mali materskú školu len dovtedy, kým smernice nepredpísali dvojjazyčnú výchovu, ináč výučba slovenčiny by mohla prebiehať len mimo predpisov zákona. Na *Ambróze* fungovala materská škola od roku 1987 neoficiálne, od roku 1989 úradne. Je dvojjazyčná, ale nie je určené, keď akým jazykom majú hovoriť. Materská škola má za úlohu vytvoriť hravou metódou základy slovenčiny, lebo to sa už od rodiny nedá očakávať. Rodičia už v obci nevedia po slovensky, v prípade jedného dieťaťa je badateľný živý jazykový vzťah k starým rodičom.

V škole sa každý žiak zúčastňuje na hodinách slovenčiny, bez ohľadu na národnosť. Bol taký prípad, že rodič nechcel, ale dieťa sa aj tak zapojilo do sp

REZUME

*Pitvaros, Csanádalberti, Ambrózfalva – szlovák nyelvhasználat
az iskolában és az egyházban*

A tanulmány egy néprajzi kutatótáborban tapasztaltakat tárja elénk. A vizsgálat helye három, volt Csanád megyei település. A kutatás célja a szlovák nyelvhasználatának felmérése, és az ide vonatkozó tendenciák megállapítása volt. A tanulmány az iskolákra és az egyházra vonatkozó nyelvhasználati szokásokat közli, melyek nemcsak nyelvészeti szempontból, hanem az identitás-megmaradás tekintetében is megfontolásra érdemesek.

ZUSAMMENFASSUNG

*Pitvaros, Csanádalberti, Ambrózfalva – Benutzung der slowakischen
Sprache in der Schule und in der Kirche*

In dieser Studie werden Forschungsergebnisse eines ethnographischen Lagers der slowakischen Sprachbenutzung in drei Ortschaften der ehemaligen Komitat Csanád vorgestellt. Die soziolinguistische Analyse der Sprachbenutzung im Gebiet der Kirche und Schulwesen hat einen besonderen Eindruck auf die Identität der Slowaken in Ungarn.

Bibliográfia

GYIVICSÁN Anna:

Szlovák szó a magyarországi templomokban. In: A nemzetiségi lékultúra dimenziói. Békéscsaba, 2003

HORNOKNÉ Uhrin Erzsébet:

A békéscsabai szlovák értelmiség nyelvhasználata. Békéscsaba, 2004

OSVÁT Anna – SZARKA László (red.):

Anyanyelv, oktatás – közösségi nyelvhasználat. Budapest, 2003

PAŽICKÁ, Magdaléna:

Funkcia a postavenie slovenského jazyka v Slovenskej základnej škole v Sarvaši. In: Slovenčinár. Budapest, 2001

PECSENYA Edit:

Dvojjazyčná národnostná škola – ako ďalej. In: Slovenčinár. Budapest, 2002